

Máriás József

VÁLASZUTAK TÉRBEN ÉS IDŐBEN

- Ugron Zsolna regényeiről -

Ha valaki fellapozza a tízes évek könyvsiker-listáját, köztük előkelő helyen találja a kolozsvári születésű, történelmi erdélyi név hordozója, Ugron Zsolna könyveit, regényeit. Műveinek sikere és a közös tájhaza egyaránt arra ösztönöz, hogy megismerjük/ismertessük alkotásait.

Első regénye - *Úrilányok Erdélyben* (2010) - előszavában olvashatjuk: „Kolozsváron születtem, apai felmenőim több mint hétszáz éven át éltek Transsylvániát. Hol így, hol úgy. Ahogy a történelem hagyta, legutóbb éppen nem túl jól, de előtte majdnem meseszerűen. Televíziós újságíróként, majd kommunikációs tanácsadóként nyüzsögve és taposva, zörögve a mókuserékben, éjszakákat átmulatva éltem Budapestről világom. Erdély, és ami vele nekem jutott, jól becsomagolva porosodott, amíg néhány évvel ezelőtt újra be nem tört az életembe.” Tegyük hozzá azt, ami az utóbbi években hozzáadódott: sikeres show-műsorok vezetője, az újonnan megnyílt Várkert Bazár háziasszonya, a *Nagyok* címmel sugárzott, a magyar művészeti és tudományos élet jeles személyiségeivel folytatott beszélgetőműsorok partnere...

Első köteteinek sikerét követően - a *Könyves Magazin* 2014/3. számában - fogalmazza meg a maga ars poeticáját: „Regényeim szereplőit mindig eszközként használom, hogy elmondjak valamit emberi kapcsolatokról, vagy akár ma meglévő problémákról. Reálpolitikáról, házasságokról, emberi alkukról, árulásról, önfeláldozásról, meglepő barátságokról...” Hogyan s miként? A sikerlistákat hónapokon át vezető könyvek sora igazolja, hogy ihletetten, az olvasókban mély visszhangot keltően, az erdélyi múlt s jelen kiváló ismerőjeként, valóban „jól becsomagolva”, belülről láttatva azt. Egyik regénybeli (valóságos?) szereplője, Iza néni mondja: „Vannak kötelességeid, nem gondold? Például hogy ne felejtss el, honnan jöttél.” Honnan? Az alig tizenegy évesen elhagyott Kolozsvárról, a nagy múltú Ugron család történelmi időket idéző bölcsőjéből.

BELÉPŐ AZ IRODALOM SZÍNPADÁRA: ÚRILÁNYOK ERDÉLYBEN

Olvasói útravalóként idézzük a kötet fülszövegének szavait: „Ugron Zsolna első regénye, mely egyszerre romantikus lányregény és Erdélyben tett gasztronómiai utazás, rég elfeledett ízeket és színeket hoz el az olvasóinak. A régi arisztokrácia bensőséges történetei mellett pedig megelevenednek a mai Erdély nehézségeitől sem mentes, ám a múlt romantikájától áthatott mindennapjai is.” Az író nő más világításba helyezi a regény tematikáját: „Ez egy egészen kiszámíthatatlan könyv. Azon túl leginkább talán egy 21. századi mese, amit tagadhatatlanul átszőnek a valósághoz szorosan kapcsolódó elemek.” A szoros kapcsolódás érzetét erősítik a különböző tévé- és lapinterjúkból megismert életrajzi mozaikok. A fiatal lányként, televíziós riporterként megélt budapesti évek, a kolozsvári látogatások, a vidám éveket idéző szerelmi kapcsolat, továbbá a Kászoni Gáborral történő megismerkedés és házasság, amely visszaviszi őt a férje által visszaigényelt székelyföldi otthonába új életet kezdeni, új életet teremteni az idő által megtépázott kastélyban. Az író nő cáfolja, hogy a „21. századi mese” az ő élettörténete lenne: az regény. „...a történet fiktív, a szereplői kitaláltak és bármi, ami azonosnak tűnhet a valóság bármely elemével, kizárólag a véletlen műve”; bár – árnyalja a képet az *Irodalmi Jelen* 2011/januári számában – „nem nehéz analógiát találni Anna és az én életem között (...), de Anna mégsem én vagyok, inkább kicsit az, aki életem egy másik szakaszában voltam, aki lenni szerettem volna, vagy éppen egyáltalán nem akartam lenni.”

A regény hősnője, vidám életszemlélete, sikerorientáltsága, boldogságkeresése, a századunk fiatalságára jellemző törekvések megjelenítése a fikció és a valóság talajából fakad, az eredmény pedig egy olvasmányos regény, melyben a leányálmok és a realitás egymásba ötvözően tárja fel a hősnő személyiségét, helyezi el a bécsi báltermek, a budapesti élet színes világától a visszanyert, szinte romjaiba hullott kastély konok elszántsággal és optimizmussal újraálmodott miliójébe.

Mi lehet a titka a mű iránti fokozott érdeklődésnek, a sikernek? A cselekvő ember iránti tisztelet és vonzalom, és nem utolsósorban az utóbbi években reneszánszát élő Erdély-nosztalgia, az elveszett éden visszanyerése álmának romantikája? Az a cselekvési motiváció, amely arra indít, hogy fedezzük fel, vegyük újra birtokba azt, ami a múltban

érték volt, ami a miénk volt, hamvaiból feltámasztani azt, amit már mindenki eltemetettnek, halottnak hitt? A vonzó benne az ifjúság tette kész, kreatív alkotókedve, ereje és szándéka, a hősi vállalkozás, amely lehetetlenre is azt mondja: lehetséges? Ez valóban regényes jellemeket kíván, bennünket inspiráló hősokeket, hisz valamiképp mindannyian hősokek szeretnénk lenni. Vonzó benne a mívesen írott, olvasmányos szöveg, a művészi erejű megjelenítés.

Az első regényt fogadó siker újabb alkotásra ösztönzi. Ezúttal rendhagyó módon: Meskó Zsolttal közösen jegyzett levélregény írására. A *Szerelemföltők* (2011) hőseinek levélváltása a társkeresés, a párválasztás örökzöld kérdéseit vetíti elénk. Egy esztendő időkeretében, hónapokra tagoltan jeleníti meg a lelki/érzelmi síkon kibontakozó folyamatot, melyben „éltük széthullott darabjai újra összeállnak”. Miként is? Ugron Zsolna: „Egy férfi és egy nő levelezéséből bármi lehet. (...) Sok szerelem és sok majdnem szerelem története.” Meskó Zsolt: „Régen a levelek és a naplók is segítették a mindennapok feldolgozását. A mi hőseink levelezése párhuzamos szembenézés a múlttal, önmagunkkal.”

A szerzőpáros műve nem csupán válasz/viszontválasz egymásutáni-sága. Jóval több annál. Az egymásnak küldött levelek nyújtják a kibontakozás gerincét, az érzelmi egymásra találás/kötődés lépcsőfo-kait, eseménydús érzelmi életük – a „kétperces szerelmek”-től az ideig-óráig tartó párkapcsolatokig – stációit. A folyamat jobb, mélyebb megismerését/bemutatását szolgálják a Kriza János *Vadrózsák* című népköltészeti gyűjteményéből vett részletek, amelyek mintegy „bevezetnek” bennünket a következő levél tartalmi/érzelmi világába. Ugyane szándékkal születtek meg, tagolódnak a levélregény szerkezetébe a novellisztikus betétek, árnyalva, színezve az ismeretségük óta eltelt tíz év léttapasztalatait.

Elgondolkozhatunk azon, hogy mi viszi előbbre, lapról lapra a regény cselekményét. A „ki kell beszélni a világot önmagunkból, önmagunkat a világból” örök kényszere? Mi teszi olvasmányossá? Az olvasó ama belső késztetése, hogy keresse a „receptet” a maga érzelmi világa jobbá tételéhez? A kötet szereplői – Anna és az évek óta nem látott B. – a mi világunkban élnek, soraikat nem a magány szenvelgése diktálja. Köröttük zajlik az élet. Belevetik magukat a társkeresés, párkeresés „minden lehetséges” labirintusába. Nincs happy end, nincs végszó.

A cselekmény beletorkollik a Szent Erzsébet legendájába, valamiféle misztikumba, ami a lét értelmét tülemeli a mindennapok dimenzióin.

Az indulás útkereső, a művészi kibontakozás határait tágító szándéka vezethette Ugron Zsolnát, hogy megírja a *Hét évszak* (2013) című könyvét. Alcíme: *Receptek és történetek*. Már ez is jelzi, hogy nem egy klasszikus értelemben vett szakácskönyvet, receptgyűjteményt tartunk a kezünkben. „Ez nem szakácskönyv”. Az indítékra is fény derül. „Erdélyben töltöttem a gyermekkorom és az eddigi felnőtt életem egy részét. (...) a hagyományokhoz hű és mégis nyitott, rugalmas szemléletmód, ami Erdély ízeit a múltban jellemezte, az ételeknek az a sokszínűsége, funkcionalitása és egyszerű kifinomultsága (...) ez marasztalt engem is a konyhában.” A téma tehát nem önmagától adódott. A nagymama receptes könyve, benne a déd- és üknagymama által hagyományozott régi erdélyi ételek leírása készítette arra, hogy a mai korról is megismertesse azokat. Miért tartja fontosnak? A konyhaművészet fogalmi definíciója kiemeli azt a tűzhely, a fazekak világából: „a magyar kultúra egyik kiemelkedő eleme: kreativitás, szokások, hagyományok (...) több nép, nemzet kultúrájának ötvözete”.

A „tálalás” sajátos írói invencióra vall. Az esztendőt nem a hagyományos négyes – tavasz, nyár, ősz, tél – tagolásban, hanem az ókori bűvös hetes számmisztikát követve, rendhagyó módon osztja fel: Szégyenlős ősz, Mozdulatlan tél, Tavaszköszöntő, Káprázatos nyár, Lopakodó tél, Nyárutótól didergésig, Leánytavasz, Asszonynyár. Az idő gerincére aggatott találó jellemzések, leírások, hangulatképek, megfigyelések, tapasztalások, a különböző ínycségekhez köthető szövegek, történelmi hangulatot, régmúlt szokásokat idéző receptek leírása az erdélyi nemesi kastélyok, kúriák világát idézik elénk, kudarcok és sikerek élményét, azt a hagyományt és szokásrendet, amelyet történelmi létükből kiűzötten is őriztek, ápoltak. A művészi megörökítés esztétikai élményt jelent az olvasó számára. Ezt szolgálják, növelik, színezik a fejezet-címlapokon látható csendéletek, a művészi igényű fotók, a kötet szerzőjét megörökítő totálképek.

„ÚRASSZONYOK – AZ ÉN IGAZI HŐSEIM”

Regénysorozat, trilógia a XVII. század erdélyi történelméből. E célt tűzte maga elé Ugron Zsolna, amikor az *Úrasszonyok* összefoglaló címmel bocsátotta útjára azon műveit, amelyek központjába Báthory

Anna legendákkal, rémtörténetekkel, hányattatással teli, a csúcstól a kitaszítottságig tartó életét állította, köréje pedig a kor társadalmában, családi háttérében oly fontos szerepet betöltő főúri családok asszonyorsait. Róluk írja: „ők az én igazi hőseim”.

A trilógiának álmódott alkotásból eddig két kötet jelent meg: az *Erdélyi menyegző* (2013) és *A nádor asszonyai* (2014).

Történelmi regényt írni arról a korról, arról a személyről, kinek alakját Móricz Zsigmond és Makkay Sándor regényeiből már megismerhettük? Bátor vállalkozás. „Sem Móricznak, sem Makkaynak nem hittem. Nekem sem kell hinni. Egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy az én Báthory Annám igazabb lenne; ez egy annyira kevésbé dokumentált kor, hogy végtelen számú történettel állhatunk elő, ami akár igaz is lehetett” – nyilatkozta a szerző a *Könyves Magazin* 2014/3. számában.

Teszi ezt „egészen más szemszögből”, női szemmel közelítve a témához. „...beleszerettem ebbe a korba. Azért lett nő a főszereplője, mert nagyon izgatott ebben a politikailag és társadalmilag is nagyon összetett időszakban a nők ambivalens szerepe. Az akkori főúri asszonyok igazgatta birtokokat és várakat ma egy komoly cégmenedzsmen tartaná össze. Mindeközben a személyes sorsuk alakulásába semmilyen beleszólásuk nem volt. Báthory Annában az érdekelt leginkább, hogy milyen ember válik abból a lányból, akinek ilyen kivételezett, mégis nehéz sors jutott.”

Az *Erdélyi menyegző*ben Báthory Anna tündöklése és bukása bontakozik ki. Az íróőnek kutatási, a kor megismerésének folyamatában azt kellett megtapasztalnia, hogy „nagyon kevés információ maradt fenn róla”. Kevés tény és sok legenda. A történész kezét ez megköti, az íróét azonban szabaddá teszi. „...olyan történetet igyekeztem elmesélni, ami logikus és akár így is történhetett volna”. Női szemmel nézve; női beleérzéssel, empátiával rajzolja.

Ifjú lányként hatalmas vagyon örököse, a fejedelemmé választott Báthory Gábor hűgként az élet napos oldalán lévő örömeivel tekint a világba, éli mindennapjait. Azonban ő sem kerülheti el korának széljárásait: alig tizenhat évesen kényszerítik bele egy nem kívánt házasságba, oly élethelyzetbe, amelyben – a kor asszonyaihoz hasonlóan – lényegében ő is eszközzé válik a hatalom és vagyongyarapítás folyamatában. Menekvés nincs, a személyes érzelmeknek nincs helye,

engedelmeskednie kell. „Egy Báthory nem választhat sorsot magának.” Drámai helyzet, amely előrevetíti az elkövetkező évek keresztútjának stációit. A későbbi, az özvegyiségében maga választotta férj sem hoz számára biztonságos kikötőt, a Jósika Zsigmonddal kötött házassága sem menti meg a rá váró üldöztetéstől.

Báthory Gábor fejedelem megölése jelenti azt a fordulatot, amelyben tehetetlenül, védtelenül, elhagyatottan sodródik. Hírbe hozzák: testvérszerelémmel, bujálkodással, bűbájos/boszorkányos praktikákkal vádolják. Alapot teremtenek arra, hogy vagyonától megfosszák. Az eszközökben nincs válogatás: az alkudozástól a fenyegetőzésig, a megvádoltatástól a kegyetlen megkínzásig terjed a skála. Vagyonától megfosztva, kiközösítve hanyódik. A fejedelmi székbe választott Bethlen Gábor is ellene tör. Báthory Anna az egymásnak feszülő császári és törökpárti erők között „ingázik”, menekvést, irgalmat és vagyona visszaszerzését remélve.

Egyetlen menedéke és reménye Eszterházy Miklós. Ifjúként, bár vonzódik hozzá, vágya megvalósíthatatlan marad, hisz ugyan miként köthet házasságot a fejedelem húga oly személlyel, kinek „se neve, se vagyona” nincsen? Az ifjú önérzetesen válaszol: „Nekem jövőm van. S jó férje lennék.” Nem lehetett, nem válhatott azzá. Akkor sem, amikor Eszterházy Miklóst hadi érdemei egyre magasabb szintre emelik. A vagyonától és becsületétől megfosztott Báthory Anna számára ő lett az a biztos pont, ahova bár egy-egy levélbeli segítségkérés erejéig fordulhat, aki magára vállalja Anna fia sorsának alakítását.

Báthory Anna a hatalom csúcsáról sodródik mind mélyebbre. A hatalom és az erőszak előtt kénytelen meghajolni. E számára tragikus folyamat, a váradi várbörtönben elszenvedett kegyetlen megkínzás ellenére sem törik meg, lelkében mindvégig hű marad önmagához, a Báthory névhez méltóan viseli sorsát. A regény egy váratlan, Báthory Annának nagyon kedves személy által Fraknó várában írott, reményt sugalló levéllel zárul: az időközben nádorrá választott Eszterházy Miklós felesége, a gyermekként árván maradt Báthory Gábort és Annát fölnevelő Várday Katalin asszony legkisebbik lánya, Krisztina tollából, melynek záró soraiból idézünk. *„Jósika Gábornak (Anna fiának – M. J.) is megírtam, hogy anyját a jó sors hozzánk vezette, s hogy itt nyugodalma és békessége lesz, senki által háborgatni nem engedem, s tudom, a nagyságos nádor oltalma alatt bántódása többé nem esik. Isten engem úgy segítjen.”*

Sűrű szövetű, az olvasó érdeklődését mindvégig ébren tartó, Báthory Anna személyiségét erőteljes kontúrokkal megrajzoló regényt tartunk a kezünkben, elmélyült és szemléletes leírásokkal dúsított kor- és lélekrajzzal, biztos vonalvezetéssel haladva a végkifejlet felé. Úgy érezzük, hogy Báthory Annában van még erő ahhoz, hogy – ha a történelmi széljárás engedi – újra cselekvő, sőt alakító részese legyen kora eseményeinek. Ez ígéri, ez „kéri” a regény folytatását.

UGYANARRÓL SZÉLESEBB MERÍTÉSBEN

A folytatást, amelyben Báthory Anna személyisége, küzdelme jelenti a vezérfonalat, amelyre a XVII. századi történelem fordulatos eseményei, pontosabban szólva, a történéseket befolyásoló, irányító „úr-asszonyok” életük, életvezető, sorsokat/karriereket befolyásoló tevékenységük gyöngyszemekként fűzhetők fel. Az író nő miatt vonzódik hozzájuk? Abban gyermekkori emlékei is közrejátszhattak. „Azt láttam magam körül, hogy a nők dolgoznak és gyereket nevelnek, ami nem feltétlenül volt nagyon könnyű nekik. Az apai nagymamám három gyerekkel maradt egy időre egyedül a háború alatt, amíg férje Szibériában volt hadifogoly, és amikor nagyapám visszatért a fogságból, kitelepítették őket. Neki sem jutott nagyon könnyű sors. Azt hiszem, hogy a történelmi vagy akár e komoly próbatételt jelentő helyzetek alakítják az emberek habitusát, személyiségét. Ebben a korban, amiről írok, muszáj volt erősnek, keménynek, jó problémamegoldónak, egyébként pedig reálpolitikusnak lenni. Nem volt más választásuk, ha életben akartak maradni.”

A nádor asszonyai „az előző regényhez képest azért lett földrajzilag és időben is szélesebb merítés – olvashatjuk a *Könyves Magazin*ban közölt, fentebb említett interjúban –, mert tovább kutatva azt a lebilincselő századot, egyszerűen túl sok érdekes személyiségre bukantam és nem tudtam nem megírni őket”. A regény cselekménye az 1624 és 1645 közötti időkeretben zajlik. A kiteljesedés térben túllép Erdély határain, súlypontja áttevődik a Habsburgok által uralt magyarországi tartományokra és a Részekre, külföldi színterekre. Meghatározó karakterű hősei – a regénybeli cselekményeket mitológiai párkaként szövögető Várday Katalin, aki által „több dolog fordult meg ebben az országban, mint amennyi a diétán”; Czobor Erzsébet, aki „két megyének volt a főispánja, asszony létére, két megyében dirigálta a nemzeti

és nemes urak gyűlését, két megyéből üzent az országos diétára” ... – megrajzolásakor a gyermekkori személyes élmények nyújtották azt az érzelmi többletet/töltetet, amelyben életerejüket a körülmények megsokszorozták. A kettő együtthatása eredményezte benne azt az érzetet, miszerint: „egyre inkább azt gondolom, én nem 17. századi problémákról írok, hanem általános emberi drámákról, konfliktusokról...” Elsősorban Báthory Annáról, aki a sorcsapások terhét hordozva bolyong, biztonságban vagy életveszélyben, Európában, Brüsszeltől Sztambulig, Béctől a lengyel királyi udvarig, önnevében vagy Smokowska lengyel hercegnő inkognitót biztosító szerepében. „Ez lettem, délibáb, tünde lélek, ki van is, nincs is, senki nem bánja.” Kinek életben tartó erejét, hitét egy dolog sarkallja: „Csak a jussát akarja, nemzetsége jussát, nem magának, csak az igazságért. (...) Ecsedet akarom, Nagykerékit, Tasnádot, Somlyót. Jogos jussomat. Más egyéb nem kell nekem.”

Mindeközben zajlik körötte – nélküle és fölötte – a politikai játszma: a mind nagyobb hataloméért, a mind nagyobb birtokokért, befolyásért, az úrasszonyok akarata és cselszövései szerint. Az ő akaratuk – segítő szándékuk szerint vagy ellenszélben – Eszterházy Miklós személye köré csoportosul, aki a maga jövőjét, karrierjét építve, a kora self-made man-jeként – házasságainak és egyéni közéleti, hadi érdemeinek köszönhetően – emelkedik a politikai/társadalmi ranglétrán a nádori székbe. E folyamat kiteljesedése ad lehetőséget az írónőnek a tizenhetedik század politikai/társadalmi korképének részletes és hatásos, színes leírásához, a közélet legbensőbb rejtekeinek bemutatásához.

A regényesség, a történetvezetés koordinátarendszerén Báthory Anna életsorsa jelenti az eredőt, a kiinduló és végső pontot, melyhez minden más kapcsolódik. E történésben Eszterházy Miklós jelenti az erőt. Báthory Anna mellett magaslik a regény társfőhősévé. Míg az ő sorsa egyenesen ível a magasságok felé, Annáé a bolyongás, a kirekesztés, a megtűrttség labirintusában keres menedéket, túlélési lehetőséget a számára fölöttébb megalázó, „lengyel asszonyként a fehérvári bég és a lengyel király kegyelemkenyerén”, az életével játszó veszélyes hírhozó és hírvívó szerepkörben. Utazásaihoz köthető a regénybeli helyszínek – fejedelmi, főúri várak és udvarok, Isztambul és a török hárem, Velence és Brüsszel – színes leírása, menyegzők és öltözetek plasztikus megjelenítése, ábrázolása, az erdélyi anabaptisták/hutteriták titokzatos életének bemutatása...

Eszterházy Miklóst elszakíthatatlan érzelmi szálak kötik Báthory Annához. Szerelmük, egymás iránti vonzódásuk, véka alá rejtett gyertyalángként, mindvégig jelen van a regényben, a beteljesedés reménye nélkül.

Az *Erdélyi menyegző* pozitív végkicsengését Eszterházy Miklós felesége, Várady Krisztina adja meg, az ő meghívása kelthet reményt a sorsüldözött Anna számára. A *nádor asszonya*iban az Erdélyből Bethlen Gábor és I. Rákóczi György idejében egyaránt a kiűzetetés állapotára ítélt Báthory Annának ezúttal az özvegyen maradt, nádori tisztségéről lemondott Eszterházy Miklós levele nyújt balszamot sajgó szívére, lelkére, kínál számára menedéket, s ad pozitív végkicsengést a regénynek. „*Kérlek is, ha Istent s az jó szerencsédet szereted, hogy engemet mindenkor jóakaró rabodnak tarts. Vajha az Isten adná megérnem, hogy valaha Nagyságodat láthatnám, akkor meglátná Nagyságod, ha Nagyságodé vagyok-e, avagy másé, mert különbség vagyon az igaz szerelem és az hamis szerelem között, mert az ki igazán szeret, sokféleképpen szerethet. Nagyságodnak egy gyűrűt és egy éneket küldtem, ez mellett magamat Nagyságod jó kedvébe ajánlom. Tartson meg Isten sokáig jó egészségben.*”

MÁS IDŐBEN... MÁSKÉPP

A téma azonos, csak az időkeret, a színtér más. A *Hollóasszony* című regény főhőse, Szilágyi Erzsébet maga is úrasszony volt, Ugron Zsolna minden addigi regényhőse közt a leghatározottabb személyiség. „Nehéz volt ráhangolódni. Kemény sorsot, örömtelen életet írtam neki. (...) talán az eddigi legnehezebben megtalált karakterem, komolyan birkóztunk egymással.” – olvashatjuk a regény megjelenését követően, 2016 decemberében adott interjúbán. A kevés történelmi adat ezúttal is az írói fantázia előtt nyit nagyobb teret.

A XV. században élt Szilágyi Erzsébetnek sem szánt másabb sorsot az idő, mint kortársainak: házasság útján erősíteni, növelni a család hatalmát, vagyonát, befolyását. Regényhősként mindez másképp alakul: a szinte gyermekként, kiszemelt araként elszenvedett szexuális erőszak teremt új élethelyzetet számára, formálja lelki alkatát, érleli önmaga sorsát irányító, családjáért, fiaiért hősiesen küzdő úrasszonnyá.

A regényformáló művészi szándék különös utat választott: a főhős csupán egyetlen fejezetben szólal meg, a többiben mind-mind mások,

a körötte élők szemszögéből láttatja, jellemzi, bontja ki a cselekvést motiváló impulzusokat, erővonalakat.

Miként látják mások? *Szilágyi Zsófia, Erzsébet testvérhúga:* „Túl eszes is volt, makacs is.” „Mindig csodáltam, mennyire előre gondolkozik a nővérem. Mintha csak az ég aljáról nézne szerteszt, látja, honnan fenyeget veszély.” *Hunyadi Mátyás, Erzsébet fia:* „Anyám szívós volt, makacs, ha elszánta magát valamire.” *Horogszegi Szilágyi Mihály, Erzsébet bátyja:* „Erzsébetnél jobb cinkos, hűségesebb harcostárs nincs, Erzsébet egy öszvér makacsságával és egy ökör erejével húzza az ígát. Ugyanakkor úgy látja a dolgok elrendezését, mintha valami hegy ormáról vizsgálódna, kémlelne, mint a sólyom, röptéből figyeli ki, onnan csap le a zsákmányra.” *Edelpeck Borbála, Hunyadi Mátyás szeretője, törvénytelen fiának, Corvin Jánosnak az anyja:* „Ha valahova belépett, minden tekintet őt követte. (...) Mindenki igyekezett egy kicsit jobbnak, többnek látszani, ha Szilágyi Erzsébet szeme elé került.” *Corvin János, Erzsébet unokája:* „Amikor meghalt, előbb csak folyton kerestem, merre lehet, nyert-e üdvösséget a lelke. Akárhon is volt, értem volt, még ha az évekkel halványult is bennem. Amikor nagy, fényes egek alatt jártam, bennszakadt egy lélegzet, kimaradt egy szívverés; hiánya egy pillanatra mozdulatlaná dermesztette a mindenséget.”

Amely fejezetben Szilágyi Erzsébet a cselekményt előre vivő narrátor, ott sem magáról, hanem Hunyadi Jánosról szól. Gondolatai, elvárásai azonban az ő jellemvonásairól, életszemléletéről vallanak: „...engem csak az érdekelt, megvéd-e, ígéri-e, hogy erős falak közt tart, amíg élek. Azt felelte, megvéd. Azt mondta, hogy csak az nem fél, aki másokért cselekszik. Nem értettem, de mindent odaadtam volna azért, hogy megértem, hogyan lehet félelem nélkül élni. Az öccsét kedvesebbnek találtam. Kedvesebb is lett a lelkemnek. Ha voltam szerelmes, a fiatalabb Hunyadiba voltam. Szükségem az idősebbre volt. A testem egyiket sem vágyta, soha férfit nem akart. Csak fiúkat, gyermeket, azt akartam. Magamnak a gyermek nemzetség, a gyermek vér. A gyermek a lesz, ami a voltból születik, és a jelent élteni. Ha van jövő, arra lehet építeni. Ha nincs jövőd, mindened elveszik. Ha jövőd nincs, semmid sincs.” Ő fiaiban ezt a jövőt építette, kitartóan és kemény küzdelemben védte, óvta, gyarapította a vagyont, amelyet Hunyadi János vitézsége, szolgálata révén szerzett, emelkedett oly magasságra, nyert oly hatalmat és befolyást, amely Mátyást Magyarország trónjára ültette. A László

ló fiáért folytatott küzdelemben elbukott. A kisebbikért fokozott erőbedobással küzdött. Elérte célját. Mátyást trónra emelték, uralkodásával felragyogott a nap.

A regény cselekményessége, érzékletes, szemléletes, plasztikus leírásai mindvégig ébren tartják az olvasó érdeklődését, figyelmét. Erzsébet céltudatossága, elkötelezettsége, határozottsága tiszteletet ébreszt. „A kötelesség és az élet” emeli kora úrasszonyai fölé, aki felnőtt férjéhez, hozzá mérhető hősiességgel vívta a maga harcát.

Mikor becsukjuk a sorra olvasott művek utolsó lapjait, elgondolkozhatunk azon, hogy mi lehet/lehetett a titka Ugron Zsolna regényei, könyvei sikerének? Lehet róla elismerőleg szólni, vagy azt lektúr-szintre leminősíteni, teheti ki-ki az irodalmi kánon által elfogadott vagy elhallgatott szempontja, egyéni művészi ízlése szerint. A siker mellette szól: például az *Erdélyi menyegző* újra-, *A nádor asszonyai* ötszöri kiadása. Hősei folytonosan választak előtt álltak, jó vagy elhibázott döntéseik időtlenek. Napjaink zavaros eseményeinek atmoszférájában jó látni, érezni azt, hogy vannak álmodozó, önmagukhoz hű, kitartó, nagy tettekre kész, cselekvő regényhősök, akiktől mi is biztatást és önbizalmat nyerhetünk a magunk életének gazdagabbá, értelmesebbé tételéhez.

Írójukat kihez viszonyítsuk, műveit miként értelmezzük? Amikor azt kérdezték tőle, hogy mi készíti arra, hogy regényei hősei a nők világából származnak, azt válaszolta, hogy „szerintem sokszor izgalmasabbak a női sorsok. Sokszínűbbek.” Egy másik interjúban a művei recepciójára utaló érdeklődésre röviden így felelt: „Szerintem az írói lét hosszútávútás. Igazán majd csak évtizedek múlva derül ki, ért valamit, amit írtam. Nekem most elég, hogy sokan olvasnak.”

Az ítéletet bízzuk mi is az időre.